

Libris **BASME ARABE**
Respect pentru oameni și cărți
ISTORISITE DE
EUSEBIU CAMILAR
VOLUMUL I

1001 *de* nopti

ILUSTRAȚII DE
ANA ALFIANU

ulți vrednici înaintași s-au străduit să traducă sau să povestească nepieritoarele *O mie și una de nopți...*

Astfel, pe la 1806, Ion Barac scotea într-o tiparniță chirilică din Brașov o Halima sau povești arabicești, din limba nemțească tălmăcrite.

Lui Barac, care a scos în opt volumeșe câteva cicluri din aceste basme, i-au urmat alții.

Mi-am luat truda de a povesti cu puținele mele puteri cele *O mie și una de nopți*, în câteva volume.

Găsesc cu totul lipsit de folos să mă opresc în acest cuvânt asupra frumuseții fără seamăn a acestor basme! În ele se înlanțuiesc, scânteind, ceruri și imaginații din veacuri de mult stinse; generații noi și-au pus adausul la ceea ce au creat generații vremuite. De la Arabia la Samarkand, de la Damasc la India, pe marile drumuri ale caravelelor și generațiilor, basmele Şeherazadei s-au rostit la seraiuri de mari sultani și-n pustie, la focuri de popas vremelnice.

Faima lor a umplut lumea. Izvorul lor se află foarte departe, în noaptea timpurilor, și-i foarte greu și fără de folos să căutăm când a strălucit el întâi. De la început până la capăt, basmele preafrumoasei și preaînțeleptei fete Şeherazada sunt străbătute de adâncă morală și de o și mai adâncă înțelepciune.

Ca repovestitor, mi-am îngăduit să omit și să adaug din săraca mea comooră, pe ici pe colo; îndeosebi am stăruit asupra uriașei figurii a lui Harun al-Rașid, califul-califilor, care urmărea, prefăcut în cerșetor, sau în neguțător, sau în drumeț, cum i se îndeplinesc poruncile ce le da pentru binele supușilor.

Și am stăruit în mod deosebit mai ales asupra cutezanței și curajului unor eroi, după cum vor binevoi să observe cititorii, mai ales în volumul al doilea...

Nemaipomenitele întâmplări din cartea asta s-au desfășurat în veacuri stăpâname de adâncă superstiție, în veacuri când grele erau condițiile sociale ale tuturor oamenilor și ale femeilor îndeosebi; prin prisma asta și prin poezia culorii locurilor și vremilor, trebuieesc văzute. În decursul acestor istorisiri, unele lucruri, cum ar fi atotputernicia vrăjilor și îndeobște mai tot ce se leagă de mentalitatea, moravurile, datinile și raporturile între clase din acele timpuri.

Și acum, după cuvântul acesta, să dăm cuvânt poetilor răsăriteni, vii în veac și demult risipiți în pulbere...

EUSEBIU CAMILAR

ărtile acestea sunt istoriile străvechilor shahi persieni, ale mărișilor shah care și-au întins moștenirea până peste țărmurii Indului, în toată India, și peste deltele și ostroavele Indiei; și mai departe, peste Gange.

Cum arată cărțile, trăia pe-atunci un slăvit shah, un shah cum altul nu a mai fost. Prin înțelepciunea sa, iubit era de către supuși și înfricoșat către vecini prin vitejia brațului și a oștilor bine întocmite.

Și avea shahul doi feciori; cel mai mare, pe nume Riar, cel mai mic, pe nume Senan.

După o stăpânire lungă și strălucită de fală, bătrânul shah a murit, iar Riar i s-a rânduit în scaun după legile vechi.

Ramas fără stăpânire, Senan nu era pizmaș, nu se uita rău la fratele său mai mare; ci, dimpotrivă, se muncea să-i slujească tot alte și alte teme-iuri de dragoste.

Riar-Şah se bucura din toată inima de dragostea frățească și-si iubea și el fratele la rându-i, cu toată cuviința și lauda; și aşa de mare era iubirea între ei, încât Riar a împărțit cu Senan stăpânirea pe din două, dându-i partea depărtată, dinspre Miezul-nopții, adică Marea Tartarie.

Senan-Şah a pornit deci către Marea Tartarie, cu grabă, alegându-și scaun vestită cetate Samarkand.

Au trecut ani de la plecare, și Riar-Şah, nemaiputând de dorul fratelui său preaiubit, într-o bună zi i-a trimis în poruncă pe însuși vizirul său cel mare, să grăbească la Samarkand.

— Poftește pe iubitul meu frate, să vie numaidecăt să mă vadă, căci de dorul lui, inima mea săngerează și se usucă...

Și a pornit marele vizir în strălucire și putere de oști, către hotarele Miezului-nopții, la Samarkand.

Aflând Senan-Şah de apropierea soliei, i-a ieșit întru întâmpinare, cu fală de flamuri, și cu glas de bucurie a întrebat:

Respect pentru — O, slăvit șah al Tartariei, i-a răspuns vizirul, îngenunchind la picioarele lui, după rânduială, o, slăvit șah! Inima viteazului tău frate nu mai poate, dorindu-te! Și te poftește, de aceea, să vii cât mai neîntârziat să-l vezi, ca să-ți deie frătească îmbrățișare...

— Înălțate vizir! A răspuns Senan-Şah, nemaiputând de bucurie; anii despărțirii de fratele meu nu numai că nu mi-au scăzut dragostea și dorul, ci mi le-au îmbogățit zi cu zi, aşa că nici sufletul meu nu mai poate. Numai eu știu de câte ori am oftat, privind cum răsare soarele peste depărtata Persie! Și numai eu știu de câte ori am vrut în acești zece ani să pornesc să-mi văd fratele prea iubit... De aceea, cu grabă mă voi pregăti de drum. Iar pentru că pregătirea mea va dura prea puțin, nici nu-i nevoie să-ți deschid porțile să vii înăuntrul cetății; rămâi unde ești, pe locul întâmpinării, și așteaptă-mă, căci laolaltă vom purcede...

Astfel zicând, Senan-Şah a intrat în cetate să se pregătească de lunga călătorie; iar vizirul și-a desfășurat corturile în afara cetății, pe locul întâmpinării.

Și i-a trimis Senan-Şah bunătăți și desfătări, ca să nu-l apuce plăcătul; i-a trimis rânduri de bucate alese, cântăreți din alăute și dansuțuoare.

În vremea asta, Senan-Şah își punea treburile în rânduială; a încredințat grijile celui mai ales dintre sfetnici și în ziua a zecea, odată cu seara, și-a luat rămas-bun de la sahiță, a părăsit Samarkandul și a intrat în cortul său, făcut, după poruncă, lângă cel al marelui vizir. A petrecut împreună cu oaspeții și cu oamenii lui de călătorie, până către miezul nopții.

Și iată că, pe la cântatul cocoșilor, l-a apucat dorul să-și mai îmbrățișeze sahița încă o dată.

A intrat, deci, în cetate, singur, necunoscut de nimeni, și s-a strecurat între zidurile seraiului.

S-a furiașat în locuința sahiței, dar ea, știindu-l dus, și nici prin cuget trecându-i că se va întoarce, trecuse pragul necredinței.

Senan-Şah nu-și putea crede ochilor.

— O, Allah și Mahomed-proroc! și-a zis el, nici nu mi-am desprins corturile și umbra de zidul casei, și ea, necredincioasa, m-a și făcut de râs!

Și nenorocitul Senan a scos paloșul și a ucis sahița. A aruncat stârvul pe fereastră, în șanțul ce încconjura zidurile.

A părăsit apoi seraiul, tot în ascuns; a ieșit din Samarkand și ajungând la cortul său a dat poruncă să se desfacă sălașul și să pornească la drum, căci se zăreau fulgerările zorilor; corturile s-au strâns în grabă; fala de oști a pornit în strălucirea răsăritului și-n răsunetul trâmbițelor, veselie mare îi cuprinsese pe toți pornind; numai șahul mergea măhnit și închis la chip.

Și pentru toți era calea călătoriei lungi o desfătare și o încântare, numai Senan-Şah se chinuia, căzut în cele mai adânci măhniri.

Gândeau mereu la lipsa de credință a șahiței, și degeaba sunau și răsunau trâmbițele și timpanele oștilor; degeaba străluceau în zări cetățile mărețe; apele, și câmpiiile, și pustiile ce le străbăteau n-aveau nicio bucurie pentru el.

* * *

Dar iată că ajungând Senan la vestita cetate din inima Indiei, Riar-Şah i-a ieșit în întâmpinare, cu toată mândrețea și strălucirea; în cântecele și-n strigătele de bucurie ale supușilor, cei doi frați s-au îmbrățișat cu frătească dragoste, și-au arătat semne peste semne de adâncă bucurie, în sunetul flautelor; și încălecând apoi, au intrat în cetate, în strigătele mulțimilor.

Riar-Şah l-a poftit pe fratele său într-un serai anume gătit și anume împodobit cu toate frumusețile, aflat într-o minunată grădină cu umbră.

Mai târziu, cei doi frați au început a grăi despre câte au pățit din anul de despărțire. Și au grăit vreme lungă, numai ei amândoi, fiind față-n față.

Coborând seara, slăviții frați s-au așezat la cină. Au ospătat cu poftă și cu belșug, și iarăși s-au dat la sfat.

Când s-a făcut târziu, la vremea culcatului, Riar-Şah s-a dus întru ale sale. Senan-Şah s-a orânduit în așternuturile moi, așteptând somnul, dar abia și-a lipit de față pernei slăvita-i tâmplă, că gândurile negre au năvălit la loc. Se întorcea pe o parte și pe alta și parcă ardea în flacără.

Au venit zorile peste slăvita țară a Indiei și peste cetatea de scaun; și Senan-Şah s-a ridicat din așternut mai trudit de cum se culcase, și cu o mai mare amărăciune pe față. Vegherea își lăsase toate semnele pe chipul lui, împodobindu-i-l ca într-o cunună galbenă.

Riar-Şah, văzându-l și înțelegând că-n fundul inimii lui îl roade un vierme neadormit, l-a întrebăt:

— Care-i pricina amărăciunii tale? Frate preaiubit! Au nu ești mulțumit, poate, de felul primirii? N-a strălucit în destulă fală întâmpinarea ce

ți-am făcut-o? Fratele meu! Eu sunt mulțumit în gându-mi, căci toată inima și toată slava **mi-am** pus-o întru a te primi frumos... Dar atunci ce-ți lipsește? Poate te-a pălit dorul de mândra cetate Samarkand? Sau poate dorul de șahița ta îți roade sufletul?...

Și cercetându-i cu mare grija chipul peste măsură de întristat, a grăit mai departe Riar-Şah:

— Dacă dorul de Tartaria și dorul de soața ta slăvită te chinuiesc, iată, eu dau în grabă poruncă să îți se gătească darurile și să fie gata de drum oastea ta, să pleci tot acum acasă la Samarkand...

Și drept urmare a celor grăite, Riar-Şah i-a și trimis o parte din daruri, lucrurile cele mai rare, cele mai scumpe și cele mai frumoase din tărâmul Indiei. Au urmat ospături nemaivăzute în cinstea oaspetelui; muzicile cele mai de seamă cântau, dăntuitoarele cele mai mlădioase dăntuiau, însă Senan-Şah tot mai tare se întrista.

*

* * *

Nu peste mult timp a orânduit Riar-Şah o vânătoare, într-un loc bogat în cerbi, aflat la două zile depărtare.

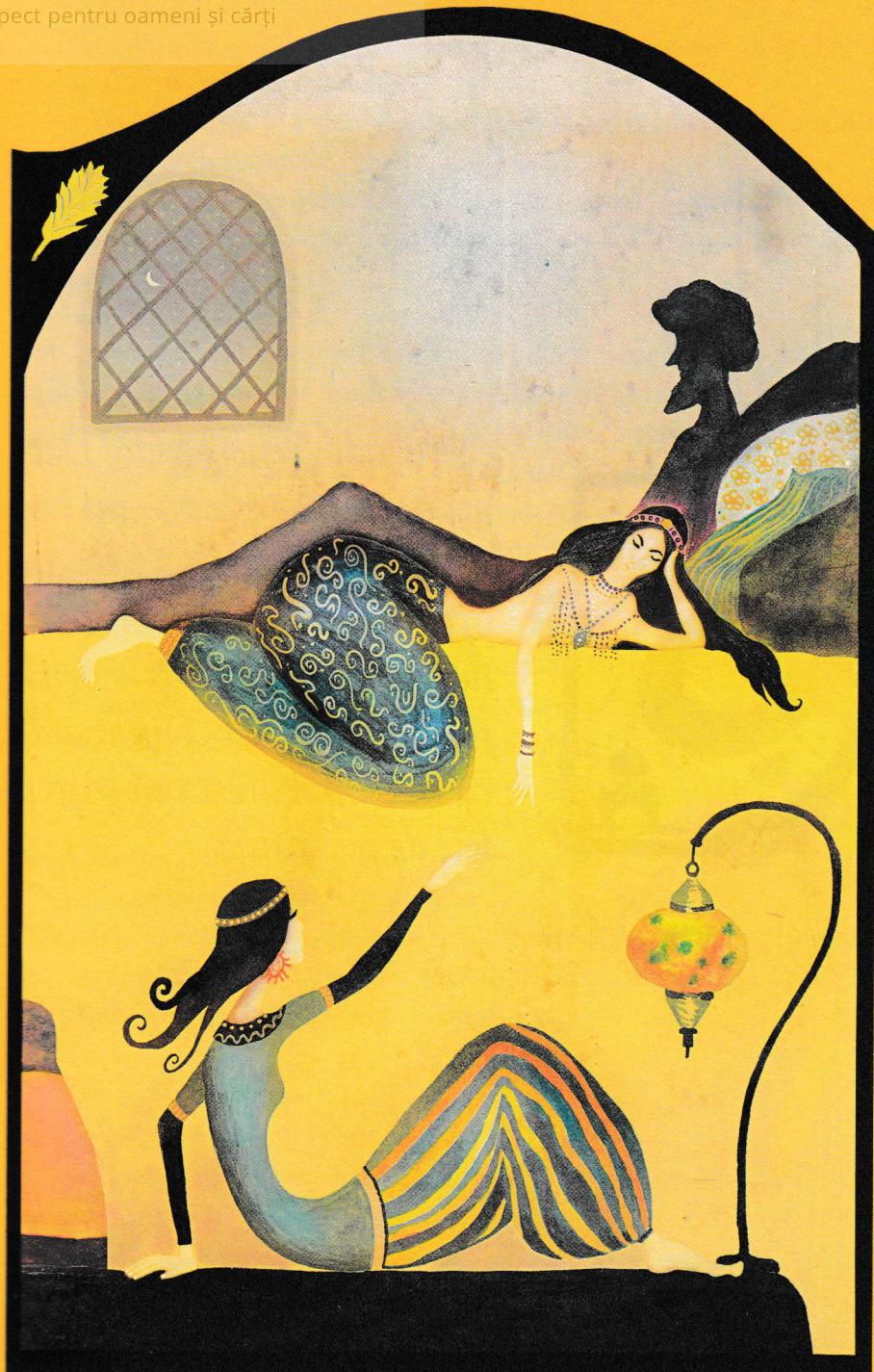
A pornit cu mare pregătire de sulițași și arcași, și cu îndestulare de șoimi. A pornit Riar-Şah, dar fratele său n-a voit să meargă, rămânând în amărăciunea lui. Degeaba a încercat să-l îndoiască la inimă; Senan-Şah a rămas singur, în seraiul din grădina cu umbră. A ieșit la fereastră; și degeaba luceau și străluceau florile crângurilor, degeaba cântau păsările în arbori; Senan-Şah nu vedea florile și nu auzea cântecul păsărilor, ci, stând cu ochii înălțați la cer, tot întreba:

— Pentru ce, Allah? De ce să mă fi lovit pe mine durerea aceasta?

Și se văietă în gându-i:

„Vai mie! Pentru ce? Niciun bărbat de pe lume nu-i mai lovit decât mine cu nefericirea!”

Dar pe când se jelua el aşa, o ușă tainică s-a deschis în seraiul fratelui său și Senan s-a îngălbénit, văzând cum și soața fratelui său calcă pragul necredinței. Senan-Şah a cunoscut-o după frumusețea ei, și și-a dat seama că fratele lui e mai de plâns decât dânsul și o amărăciune și mai mare l-a cuprins. Au trecut ziua și seara. Și s-a gândit în sinea lui Senan-Şah: „Ce drept am eu să mă vieri și să mă cred cel mai nefericit dintre oameni, dacă însuși fratele meu, cel mai înălțat dintre șahi, n-a putut ocoli nenorocirea

Şeherazadă, Şeherazadă! Dacă
nu dormi, istoriseşte-mi înă-
inte de a se face ziua una din
preafrumoasele istorii...
Iar eu voi începe a-ţi istorisi...
şi nădăjduiesc, o, Dinarsada,
ca în chipul acesta să scap fe-
tele de pierzanie...

nălțate Riar! A fost odată un neguțător foarte bogat în acareturi, în mărfuri, în robi fără număr și-n bani gata.

Întru înmulțirea și creșterea neguțătoriei lui, era nevoie să călătorească mereu, către locuri mai apropiate și mai depărtate, după cum era starea.

Și iată că odată a trebuit să facă o călătorie mai lungă ca de obicei – și drept aceea s-a pregătit bine de drum.

Și-a potrivit în desagii de pe cal burdufuri cu apă, pesmeți și multe curmale, având a străbate o pustie înfricoșată.

Și a călătorit în drumul depărtat. Și-a împlinit treburile și-a pornit înapoi, cu grabă, către așezarea lui, dar l-a sfârșit osteneala, căci soarele îl ardea în creștet și pământul sufla numai arșiță.

S-a abătut deci neguțătorul acela către niște copaci dintr-o pustie, și ajungând a văzut un izvor cu val răcoritor, sub un nuc mare, cu umbră. A descălecat și, scoțându-și merindea, a început să ospăteze pesmeți și curmale, aruncând sămburii în dreapta și-n stânga sa.

Și sfârșindu-și masa, și-a răcorit obrazul în valul izvorului, și-a spălat mâinile și picioarele – și ca un dreptcredincios închinător al Profetului, a scos Coranul și a început a se ruga...

Dar abia a început, când iată că s-a ivit în fața lui, cu paloșul în mână, un duh puternic și înfricoșat, care i-a spus cu mânie grozavă:

— Ridică-te, ticălosule, să te ucid, aşa cum l-am ucis și tu pe fiul meu!

— Oh, Allah... a gemut neguțătorul; cum puteam să ți-l ucid, dacă nici nu l-am văzut?

— E adevarat, l-a întrebat atunci duhul, că oprindu-te sub acest nuc la izvor, ți-ai scos din desagă merindea și ai început să ospătezi?

— Adevărat este...

— Cu drept, aşa este...

— Ei, bine! a rostit duhul înfricoşat; în timp ce tu ospătai şi aruncai astfel sămburii, fiul meu trecea prin bătaia lor! L-ai lovit în ochi şi din asta i s-a tras moartea...

— Iertare, sultan ai duhurilor! s-a rugat neguţătorul...

— Moarte pentru moarte, după rânduială! a răspuns duhul. Iertare nu se află!

— Din greşelă am săvârşit fapta aceasta! Rogu-te să mă miluieşti!

— Nu! s-a mâniat şi mai tare duhul. Să plăteşti prin moarte greşela ta, aşa cum mi-ai ucis fiul...

Şi apucându-l de braţ, l-a trântit cu faţa la pământ, gata să-i taiе capul.

— Sultan al duhurilor! se jelua neguţătorul, dă-mi iertarea ta...

— Ca furtuna dac-ai boci şi lacrimi de sânge dac-ai vârsa, tot nu te iert...

Aşa a spus duhul, gata să-şi repeată paloşul, iar neguţătorul, în deznađejdea lui, a prins să rostească stihuri tânguitoare, din carteа lui Mahomed-proroc...

...Văzând neguţătorul că duhul vrea numai decât să-l piardă, a început să-l roage iar:

— Stăpân al duhurilor temute! Văd că vrei numai decât să mă omori; ci eu îndrăznesc a te ruga să-mi dai un soroc, să am vreme să-mi iau rămas-bun de la prunci şi de la nevastă. Şi încă te mai rog pentru sorocul acesta, ca să am când îmi întocmi aşezământul rânduielilor, să-mi scriu diata şi să-mi împart avuştile, să nu fie în urma mea crâşcare...

— Dar dacă te las, a zis duhul, ce temei am că te vei întoarce la soroc?

— O, sultan al duhurilor... iată: dacă ai credinţă în puterile jurământului, eu mă jur pe Allah, stăpânul cerului şi al pământului, că la curgerea sorocului mă voi întoarce aici să mă ucizi...

— Şi cât soroc ceri?

— Cer timp de-un an, căci multe am de pus la rânduială... Iar de azi într-un an, voi fi sub acest pom...

— Chemi tu drept mărturie la jurământ numele lui Allah încă o dată?

— Şi de mii de ori îl chem! a răspuns neguţătorul. Jur pe numele lui că-mi voi ţine făgăduiala...

La aceste cuvinte, duhul s-a făcut nevăzut, iar neguţătorul a rămas singur sub nucul din pustie.

Şi-a venit în fire, a încălecat în grabă şi a pornit către cetatea lui de obârşie.